

namaak beschermd dat zowel *MI-6* als *SOE* niet in staat bleken, hun geheime agenten pb's mee te geven die tegen grondige controle bestand waren. Op de persoonsbewijzen van Taconis en Lauwers (begin november '41 gedropt) keken de twee leeuwen die het watermerk vormden, dezelfde kant op. Peter Tazelaar werd eind november '41 door de organisatie-Hazelhoff Roelfzema in Scheveningen op het strand gezet terwijl hij slechts een distributiestamkaart, geen persoonsbewijs, bij zich had. Begin '42 waren de pb's van alle *SOE*-agenten volgens de codespecialist van de 'SD', E. G. May, 'auf den ersten Blick als falsch zu erkennen . . . Es ist später verbessert.'¹ Verbeterd (o.m. doordat kolonel de Bruyne in '42 en '43 enkele tientallen echte persoonsbewijzen, van Engelandvaarders afkomstig, aan *SOE* doorgegeven had) maar toch niet wezenlijk. De BI-agent W. Schreinemachers kwam in oktober '43 in Eindhoven bij ir. Th. P. Tromp aan met een pb waar een deskundige, aldus Tromp,

'in tien minuten twaalf fouten uit (haalde), stomme fouten: de naam stond bijv. aan de linkerkant getikt en aan de rechterkant het adres (dit moest geschreven zijn); de ondertekening was met andere inkt geschreven; de letters stonden niet op een rij, enzovoort. De druk zelf was ook verkeerd, er stonden letters omgedraaid, enzovoort.'²

Ruim een half jaar later, in juni '44, had BI-agent mr. F. Th. Dijkmeester een pb bij zich, 'waarvan mij', vertelde hij aan de Enquêtecommissie, 'bij aankomst werd gezegd dat het levensgevaarlijk was, wat ik zelf niet kon beoordelen.'³ Daarentegen deelde de in april '44 in bezet gebied gedropte BBO-agent J. A. Steman aan de commissie mee, dat hij het hem meegegeven pb 'een heel jaar gebruikt' had, 'het is verschillende malen gecontroleerd en ik heb er nooit last van ondervonden'⁴ – daarbij tekenen wij aan dat pb's in het laatste jaar van de bezetting in de regel minder scherp gecontroleerd werden dan voordien.

Alle geheime agenten kregen voorts een z.g. zelfmoordcapsule mee die zij in geval van arrestatie onmiddellijk konden inslikken. Eén geval is bekend waarin die capsule bij een BI-agent: M. W. van de Waal, gedropt in mei '44, niet bleek te werken – van de Waal overleed in een *Aussenkommando* van het concentratiekamp Neuengamme.

Dan was er het probleem van het geld dat de geheime agenten moesten meekrijgen – 'probleem' schrijven wij, omdat dat geld nagenoeg uitsluitend

¹ Getuige E. G. May, *Enq.*, dl. IV c, p. 173. ² Getuige Th. P. Tromp, a.v., p. 1635.

³ Getuige F. Th. Dijkmeester, a.v., p. 1162. ⁴ Getuige J. A. Steman, a.v., p. 1517.